

Prof. dr hab. inż. arch. Barbara E. Gronostajska
Wydział Architektury, Politechnika Wrocławska

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

pt. Adaptacja obiektów przemysłowych dla celów sportu

Autor: mgr inż. arch. Bogusław Hajda

Promotor: prof. dr hab. inż. arch. Krzysztof Gasidło

I. Podstawa opracowania recenzji:

- zlecenie Przewodniczącego Rady Dyscypliny Architektury i Urbanistyki Politechniki Śląskiej dra hab. inż. arch. Krzysztofa Rostańskiego, prof. PŚ
- dokumentacja pracy doktorskiej,
- ustawa o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003, wraz z późniejszymi zmianami.

adres do korespondencji:
ul. Prusa 53/55
50-317 Wrocław
budynek E-1, pok. 237

T: (71) 320 63 72
F: (71) 320 64 48

e-mail:
barbara_gr@poczta.onet.pl
regon: 000001614
NIP: 896-000-58-51

POLITECHNIKA ŚLĄSKA
Rada Dyscypliny Architektura i Urbanistyka

wpłynęło dnia 20 STY. 2022

nr ..... zał. ....

Rozprawa doktorska Pana mgra Bogusława Hajda pt. **Adaptacja obiektów przemysłowych dla celów sportu**, stanowi głos w dyskusji nad przekształcaniem zdegradowanych terenów przemysłowych. Tematyka pracy dotyczy kwestii niezmiernie ważnych, takich jak rehabilitacja przestrzeni przemysłowych, które w wielu miastach są zaniedbane i opuszczone pomimo tego, że posiadają dogodną lokalizację w sąsiedztwie osiedli mieszkaniowych oraz są dobrze skomunikowane z różnymi częściami miast. Tak więc wybór tematu rozprawy zasługuje na ocenę pozytywną, ponieważ badania związane z przedstawionymi analizami są rzadko podejmowanymi i opisanymi w literaturze przedmiotu.

Zaproponowane przez Autora zagadnienia związane z adaptacją obiektów przemysłowych są wciąż aktualne, choć wiele takich obiektów zostało przekształconych lub wyburzonych, pomimo wysokich wartości związanych z dziedzictwem kulturowym (np. rzeźnia miejska we Wrocławiu).

Opracowanie, które ukazuje możliwości przekształceń terenów przemysłowych, zauważając ich wady i zalety jest bardzo ważnym głosem w dyskusji.

Zebrane materiały, jak i przedstawione kierunki przekształceń, z uwzględnieniem ograniczeń oraz szans są bardzo wartościowe i posiadają wartość wdrożeniową. Należałoby tym opracowaniem zainteresować decydentów (urzędników i zarządców obiektów przemysłowych). W tym kontekście badania Doktoranta stanowią ważny element, który powinien być brany pod uwagę przy podejmowaniu decyzji projektowych w skali architektonicznej i urbanistycznej.

Autor skupiła się na problemach pojawiających się współcześnie na terenach przemysłowych. Do badań wytypował siedem (7) obiektów. Polem badawczym był teren Górnego Śląska.

Recenzowana praca jest zbiorem materiałów teoretycznych, obejmujących opisanie zjawisk architektoniczno-urbanistycznych zachodzących w tych przestrzeniach. Praca jest tym bardziej wartościowa, że pisana jest z punktu widzenia praktyka oraz użytkownika zaadaptowanych obiektów.

I. Część formalna rozprawy

Rozprawa doktorska Pana mgra Bogusława Hajda jest jednotomowym opracowaniem w formacie A4. Prace rozpoczyna *Wstęp*, w którym przedstawiono problem naukowy oraz omówiono różne rodzaje sportu i rekreacji w przestrzeniach zurbanizowanych.

Rozdział 1 zawiera uzasadnianie wyboru tematu, główne cele pracy, hipotezy badawcze, terminologię przyjętą w pracy, metodę badawczą i schemat pracy, a także stan badań.

W rozdziale 2. Autor omawia cechy obiektów przemysłowych przeznaczonych do uprawiania sportu, ewolucję takich obiektów oraz przykładowe rozwiązania obiektów przemysłowych z funkcją sportową.

Rozdział 3 zawiera typologię obiektów przemysłowych oraz badania wybranych obiektów wraz z katalogiem obiektów wybranych do badań terenowych. Studia przypadków obiektów wybranych do badań pogłębionych zawierają: prawne uwarunkowania transformacji funkcjonalnej obiektów, projekty zmian sposobów użytkowania tych obiektów, projekty urządzeń infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz wywiady z syntezą odpowiedzi respondent.

Rozdział 4 stanowi podsumowanie badań z wnioskami ogólnymi, szczegółowymi oraz aplikacyjnymi.

Dysertację zamyka *Literatura, Spis ilustracji i Streszczenie*.

Praca doktorska zawiera w sumie 187 stron, w tym bibliografię liczącą; 235 pozycje w formie książek i artykułów, 15 źródeł niepublikowanych oraz 168 źródeł internetowych. Praca zawiera 93 ilustracje, z których część to opracowania własne oraz autorskie fotografie.

II. Część merytoryczna rozprawy

Tytuł pracy doktorskiej ***Adaptacja obiektów przemysłowych dla celów sportowych***, odpowiada jej treści i w pełni informuje o zawartości. Równie pozytywnie należy ocenić czytelną strukturę tekstu. Prawidłowo została ustalona hierarchia omawianych zagadnień i ich pozycja w układzie dysertacji, w której rozdziały odpowiadają postawionym celom badawczym pracy oraz udowodnieniu postawionej hipotezy.

W **Rozdziale 1**. Autor wymienia następujące cele badawcze:

- Opisanie odrębnego sposobu zagospodarowania obiektów przemysłowych dla celów sportu poprzez: rozpoznanie kryteriów wyboru i przydatności obiektów do adaptacji w kontekstach :
  - a. technicznym, jako zestawu cech predysponujących do uprawiania konkretnego rodzaju sportu
  - b. kulturowym, jako zestawu wartości, które mogą podlegać ochronie prawnej
  - c. lokalizacyjnym, związanym z ich usytuowaniem w strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta
- Przedstawienie rozwiązań funkcjonalnych, przestrzennych, technicznych i organizacyjnych zarówno w kontekście cech fizycznych obiektów jak i ich relacji z otoczeniem oraz ich podatności na przyjmowanie nowych funkcji
- Określenie trwałości i skuteczności badanych rozwiązań

Zdaniem recenzentki tak sformułowane cele pozwalają na pełne rozpoznanie i opisanie zagadnienia będącego przedmiotem pracy doktorskiej i stanowią ambitny plan podjętych badań naukowych.

Autor przyjął hipotezę, która brzmi:

Adaptacja obiektów przemysłowych do celów sportu może być odrębnym kierunkiem w procesie ich przekształceń.

Została ona uzupełniona 7 pytaniami badawczymi:

Pytanie 1. Czy istnieją szczególne cechy fizyczne oraz uwarunkowania lokalizacyjne obiektów przemysłowych, które predysponują je do adaptacji dla celów sportu?

Pytanie 2. Czy skala oraz rodzaje przekształceń związanych z taką adaptacją mogą mieć wpływ na fizyczne cechy obiektu?

Pytanie 3. Czy tego rodzaju adaptacje wymagają ingerencji w elementy konstrukcyjne lub instalacje techniczne obiektu?

Pytanie 4. Czy tego rodzaju adaptacje mogą mieć znaczenie dla zachowania i ochrony materialnego dziedzictwa przemysłowego?

Pytanie 5. Czy taki kierunek adaptacji obiektów przemysłowych może być wykorzystywany w procesie transformacji obszarów zdegradowanych?

Pytanie 6. Czy ingerencje związane z taką adaptacją są odwracalne i podatne na ewentualną kolejną zmianę funkcji?

Pytanie 7. Czy tego rodzaju adaptacje mogą być dostosowywane do funkcjonowania w warunkach ograniczeń np. związanych z pandemią wirusa SARS-CoV-2?

Hipoteza ta, jest niewątpliwie słuszna, lecz nieco oczywista. Większość obiektów budowlanych można poddać adaptacji na różne cele. Pewne ograniczenia stanowią koszty inwestycji, ponieważ zakres ingerencji może być bardzo różny. W tym kontekście ważne uzupełnienie stanowią pytania badawcze, które dobrze ukierunkowują proces badawczy.

Rozdział 2. ma charakter wprowadzający do podejmowanych w dalszej części dysertacji rozważań. Autor zidentyfikował w województwie śląskim 40 terenów i obiektów o różnych funkcjach pierwotnych, które zostały zaadaptowane dla celów sportu. Na tej podstawie opisał różne rodzaje sportów miejskich, które stanowią tło do dalszych rozważań.

W dalszej części charakteryzuje 24 współczesne realizacje z różnych krajów, które pokazują w jaki sposób sporty, w tym sporty miejskie, są wykorzystywane w procesach nadawania nowych funkcji obiektom o różnych funkcjach pierwotnych. Każdy obiekt został opracowany i opisany w formie Karty Informacyjnej. Każda Karta zawiera takie informacje jak: lokalizacja, okres/rok powstania, dziedzictwo kulturowe, rodzaj konstrukcji, pełniona funkcja, aktualna funkcja, projektant, rola w procesach transformacji, funkcje sportowe, funkcje towarzyszące, skala i rodzaj ingerencji, powierzchnia adaptacji, rodzaj inwestycji, rok oddania do użytku. Każdy obiekt uzupełnia ilustracja fotograficzna. Narracja tej części dysertacji prowadzona jest w sposób spójny i interesujący. Wnioski zawarte na końcu dobrze i wyczerpująco podsumowują przeprowadzone analizy.

Zasadnicze wartości poznawcze wnosi 77-stronicowy **Rozdział 3.** zawierający usystematyzowane badania wybranych przykładów adaptacji obiektów i terenów przemysłowych. Jest on interesujący i dobrze opracowany pod względem naukowym. Autor na potrzeby pracy omówił i przebadał 7 z 40 przykładów adaptacji obiektów i terenów. Niestety nie jest jasne dlaczego te właśnie przykłady zostały wybrane do szczegółowego omówienia. Tym bardziej, że szczegółowo opisano i przedstawiono w pierwszej części rozdziału 8 zupełnie innych obiektów.

Przebadane i opisane w dalszej części rozdziału obiekty to: trzy obiekty zlokalizowane są na terenie byłych Zakładów Chemicznych Hajduki (ZCH) w Chorzowie, obiekt zlokalizowany na terenie Przedsiębiorstwa Remontowo-Montażowego (PRM) Szklubudowa Spółka Akcyjna w Sosnowcu, obiekt zlokalizowany w zespole zabudowy Zakładu A byłej Bielskiej Fabryki Maszyn Włókienniczych BEFAMA w Bielsku-Białej, obiekt zlokalizowany w zespole zabudowy byłej Fabryki Sprzętu Elektrogrzejnego TERMIKA w Cieszynie oraz obiekt zlokalizowany na terenie zlikwidowanej Kopalni Węgla Kamiennego (KWK) Sosnowiec w Sosnowcu. Do każdego omówionego obiektu dołączono wartościowy tabelaryczny *arkusz obserwacji obiektu*. Jest to syntetyczna analiza rozwiązania otoczenia oraz rozwiązań funkcjonalnych i technicznych (tu; autor używa słowa *uwarunkowania*). Słowo *uwarunkowania* wydaje

się niepoprawnie użyte przez Autora. Wg słownika PWN oznacza „okoliczność mająca wpływ na coś”. Bardziej odpowiednie wydaje się użycie słowa *rozwiązanie/rozwiązania*.

Należy podkreślić, że szczególnie istotną, twórczą i oryginalną rolę w tym rozdziale stanowią badania pogłębione obejmujące formę architektoniczną i funkcję, konstrukcję, zakres prac modernizacyjnych oraz autorskie ilustracje - rysunki, fotografie i tabele. Doskonale tłumaczą i syntetyzują przedmiot dociekań pracy doktorskiej.

Duże wątpliwości budzą jednak, zamykające rozdział, wywiady. Do badań/wywiadów wybrano niereprezentowaną grupę, która składa się z 3 respondentów. Przy czym każdy respondent reprezentuje inną grupą:

1. właściciel lub zarządzający przedsięwzięciem związanym z adaptacją obiektów przemysłowych dla celów sportu;
2. projektant lub konsultant infrastruktury sportowej w jednym z badanych obiektów;
3. trener lub instruktor dyscypliny sportu uprawianej w jednym z badanych obiektów bądź personel nadzorujący przebieg zajęć sportowych.

Tak więc wywiady przeprowadzono z jedną osobą z każdej grupy. Jest to bardzo wąska liczba osób. Wyników takich badań nie można rozszerzyć na całą grupę. W opinii recenzenta ciekawa byłaby opinia użytkowników o takich obiektach. A tych wywiadów w pracy nie ma.

Również pytania skierowane do respondentów są bardzo ogólne i trudne do uzyskania jednoznacznych odpowiedzi. I tak :

Pytanie 1

Czy lokalizacja Freestyle Parku w otoczeniu i obiektach przemysłowych jest dla Pani/Pana istotna w znaczeniu estetycznym, emocjonalnym lub użytkowym?

W pytaniu tym zawarto 3 pytania. W związku z czym interpretacja odpowiedzi może być utrudniona.

Pomimo tych uwag rozdział ten napisany jest kompetentnie i wyczerpująco.

Ostatnim fragmentem zasadniczej części rozprawy jest **Rozdział 4 Wnioski**, w którym Autor podsumowuje osiągnięcia celów badawczych oraz udowodnienie przyjętej hipotezy oraz pytań badawczych. Kończy narrację opracowania istotnym wnioskiem aplikacyjnym, że *kierunek adaptacji obiektów oraz terenów przemysłowych dla celów związanych ze sportem należy, jako odrębny i równorzędny z innymi kierunkami adaptacji, uwzględniać w dokumentach strategicznych, programowych i planistycznych o zasięgu krajowych, regionalnym oraz lokalnym*.

W odczuciu Recenzentki zabrakło opracowania wytycznych do prowadzenia adaptacji obiektów przemysłowych. Praca miałaaby bardzo wyraźny aspekt aplikacyjny.

Literatura i Przypisy:

Bibliografia pracy jest bogata i istotna dla omawianych zagadnień. Zestaw pozycji bibliograficznych, na które Autorka powołuje się, jest wystarczający i zawiera 235, nieponumerowanych pozycji w formie książek i artykułów, 15 źródeł niepublikowanych oraz 168 źródeł internetowych, co świadczy o dogłębnej analizie badanego tematu dokonanej przez Doktoranta.

Zarówno terminologia, dobór literatury oraz omawianych przykładów świadczą o znajomości tematu, w kontekście aktualnych badań nad współczesną architekturą. Zestaw odniesień skierowanych do przypisów dolnych jest opracowany kompetentnie, zwięźle i czytelnie.

Ilustracje:

Materiał ilustracyjny stanowi znaczną część opracowania. Jest opracowany bardzo starannie. Zamieszczone w pracy mapy, zdjęcia, schematy graficzne stanowią jedno z ważnych narzędzi poznawania, opisywania rzeczywistości oraz jej analizy. W większości przypadków są to autorskie opracowania. Na rysunkach prezentujących rzuty, przekroje brakuje informacji o skali bądź podziałki.

Zawartość merytoryczna

Merytoryczną wartość rozprawy oceniam pozytywnie. Doktorant zebrał obszerny materiał badawczy, związany z przemianami architektoniczno-urbanistycznymi obiektów przemysłowych oraz procesów ich adaptacji do nowych funkcji. Przedstawiono adaptacje obiektów przemysłowych dla sportów, w tym również takich, które mogą być uprawiane bez specjalnie w tym celu zaprojektowanej i wzniesionej infrastruktury, takiej jak hale sportowe, stadiony lub baseny.

Wymienione w recenzji nieliczne uwagi i wątpliwości, nie obniżają istotnie końcowej oceny pracy, która jest mocno specjalistyczna i porusza szereg istotnych dla urbanistyki i architektury problemów.

Podsumowując można powiedzieć, że Doktorant płynnie porusza się pomiędzy głównymi nurtami architektury i urbanistyki oraz bardzo dokładnie, poprzez badania literaturowe, projektowe oraz *in situ*, rozpoznał badany temat. Prezentowana praca świadczy o znajomości tematu, a zawarte w niej analizy, pomimo uwag, są bardzo ciekawe. Doktorant samodzielnie sformułował, a następnie rozwiązał oryginalny problem badawczy i wyprowadził właściwe wnioski, wykazując umiejętność posługiwania się stosowanymi metodami naukowymi zwłaszcza w zakresie analizy i interpretacji wyników badań.

Do największych oryginalnych osiągnięć Doktoranta należy zaliczyć:

- analizę literatury i innych źródeł wiedzy oraz badania terenowe dotyczące obiektów przemysłowych;
- zebranie informacji i opisanie wybranych aspektów adaptacji obiektów przemysłowych dla sportów;
- analiza zaadoptowanych śląskich obiektów przemysłowych;
- odpowiedź na pytanie, czy adaptacja obiektów i terenów przemysłowych dla celów sportu, w tym również sportów miejskich, może być odrębnym kierunkiem w procesie ich transformacji funkcjonalnej oraz czy istnieją prawidłowości towarzyszące temu zjawisku.

III. Wnioski końcowe

Przedłożoną do opinii rozprawę doktorską Pana mgra Bogusława Hajda pt. ***Adaptacja obiektów przemysłowych dla celów sportu***, wykonanej pod kierunkiem prof. dr hab. inż. arch. Krzysztofa Gasidła oceniam pozytywnie:

- za zadawalające rozwiązanie problemu o ważnym znaczeniu poznawczym,

- za podjęcie tematu aktualnego i ważnego z punktu widzenia pracy projektanta w kontekście ostatnio szybko zmieniających się uwarunkowań społecznych, architektonicznych jak i technologicznych,
- za niezbędną wiedzę z zakresu przedmiotu pracy i umiejętność twórczego prowadzenia badań oraz ich analizy,
- za umiejętne, syntetyczne przedstawienie wyników badań.

Praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, którym są badania architektoniczno-urbanistyczne nad adaptacją obiektów przemysłowych. Autor dochodzi do interesujących wniosków w zakresie kreowania przyszłości architektonicznej badanego obszaru. W treści pracy Doktorant wykazuje się ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie architektura i urbanistyka.

Stwierdzam zatem, że dysertacja Pana mgra Bogusława Hajda pt. *Adaptacja obiektów przemysłowych dla celów sportu*, spełnia wymagania wynikające z Ustawy o Stopniach i Tytule Naukowym oraz o Stopniach i Tytule Naukowym w Zakresie Sztuki. W związku z tym wnoszą o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej Autora do publicznej obrony.

Barbara E. Gronostajska